

# KVALITET ŽIVOTA U RURALNIM OPŠTINAMA

## QUALITY OF LIFE IN RURAL COMMUNITIES

S. Arsovski<sup>1)</sup>, D. Stojković<sup>2)</sup>

**Rezime:** Kvalitet života u velikoj meri zavisi od okruženja u kojem živi čovek. Okruženje se odnosi na radno mesto, porodicu, opštinu, region, itd.

U ovom radu analiziran je kvalitet života u jednoj opštini sa brojnim demografskim i ekonomskim problemima.

Ključne reči: Kvalitet života, ruralne sredine, opština

**Abstract:** A Quality of Life (QoL) depends in high amount on environment in which men lives. This environment is related to waking place, family, municipality, region, etc.

In the paper has been analyzed quality of life on municipality level, especially for one undeveloped municipality in Serbia with a lot of demographic and economic problems.

**Key words:** Quality of life, rural areas, municipality

### 1. UVOD

Kvalitet života (QoL – Quality of Life) postaje sve izraženiji objekat istraživanja, sa filozofskog, teološkog, političkog, ekonomskog i naučnog aspekta. Ne ulazeći u prvobitna istraživanja QoL-a, snažan podsticaj ovoj temi dobijen je Lisabonskom strategijom (2000), u kojoj je predviđeno stvaranje sinergije između aktivnosti u oblasti ekonomije, radne snage, obrazovanja i društvenih delatnosti, a sve u cilju da se unapredi ekonomska konkurentnost i poveća kvantitet i kvalitet života na radnom mestu. Rezultat primene ove strategije nisu bili zadovoljavajući, pa se posle globalne recesije tražilo novo rešenje za kvalitet života, kao

izvora i izazova za unapređenje održivog razvoja.

Kvalitet života se može posmatrati kao sinteza tri pristupa:

- resursi i standardi života ljudi (imati - I),
- subjektivni doživljaj ili doživljeni kvalitet života (Voleti - V),
- mogućnost individualne promocije i zadovoljstva (Biti - B), što je prikazano u tab.1.

Svaki od pristupa ima više pokazatelja, koji se mogu dalje rasčlaniti na skupove indikatora za taj domen i kvalitet života.

Tab.1 Tri dimenzije kvaliteta života

Dimenzije		Glavni domeni
Imati (I)	1	Ekonomski resursi
	2	Uslovi stanovanja
	3	Zapošljavanje
	4	Radni uslovi
	5	Zdravlje
	6	Obrazovanje
Voleti (V)	1	Kontakti u lokalnoj zajednici
	2	Kontakti u porodici
	3	Prijateljstva
	4	Kontakti u asocijacijama i organizacijama
	5	Odnosi na radnom mestu
Biti (B)	1	Učešće u odlučivanju vezanu za sopstveni život
	2	Političke aktivnosti
	3	Mogućnosti odmora i rekreacije u slobodnom vremenu
	4	Mogućnost za kreativan rad
	5	Mogućnosti za uživanje u prirodi

Kvalitet života u velikoj meri zavisi od okruženja u kojem čovek živi, a pre svega

odnosi se na radno mesto, porodicu, opštinu, region.

1) Prof. dr Slavko Arsovski, Fakultet inženjerskih nauka, Kragujevac, Srbija, mail: cqm@kg.ac.rs

2) Dobrica Stojković, Opština Ražanj, Srbija.

U ovom radu analizim je nivo opštine sa brojnim demografskim i ekonomskim problemima.

Rad je strukturiran na sledeći način. Posle uvoda, u drugim poglavlju data je analiza domena i indikatora, a u trećem poglavlju specifičnosti kvaliteta života u ruralnim oblastima. Na kraju, u četvrtom poglavlju dati su rezultati merenja kvaliteta života u jednoj

manje razvijenoj, pretežno ruralnoj opštini u Srbiji.

## 2. ANALIZA DOMENA I INDIKATORA KVALITETA ŽIVOTA

Na početku treba naglasiti da između dimenzija QoL-a postoji disonantnost (tab. 2).

Tab. 2 – Razlike dimenzija QoL-a (prema Rapley, 2003).

Objektivni uslovi života	Subjektivni osećaj života	
	Dobar	Loš
Dobri	Dobar osećaj	Disonanca
Loši	Adaptiranje	Lišavanje

U Evropi, Severnoj Americi, Austriji, Južnoj Africi, Japanu, Kini i drugim zemljama postoje razvijeni sistemi za praćenje i analizu kvaliteta života. Prema Sharpe i Smith (2005),

u tabeli 3 prikazani su indikatori glavnih dimenzija kvaliteta života iz izveštaja evropskih zemalja.

Tabela 3 – Dimenzije, domeni i indikatori QoL u evropskim zemljama

V. Britanija	Holandija	Holandija	Švedska	Finska	Nemačka	Irska
Indikatori održivog razvoja	Godišnji izveštaj	Indeks uslova života	Program društvenih indikatora	Indikatori održivog razvoja	Sistem obračuna	Merenje podrške Irske
	Stanje ekonomije i bogatstva			Ekonomski razvoj		Ekonomija
Investicije						Inovacije i tehnologija
Izlaz			Prihod	Proizvodnja	Dobit	
					Distribucija dobiti	
		Javna administracija			Isporuka	
		Nabavna snaga	Standardi života vezani za materijal	Potrošnja	Potrošnja	
	Bezbednost na radnom mestu i u društvu	Radni uslovi			Radni uslovi	
			Transport	Transport	Transport	
	Demografski razvoj				Demografski razvoj	Stanovištvo
Siromaštvo					Društveno ekonomski status	
		Mobilnost		Društveni problemi		
	Emancipacija, vrednosti i novine			Zahtevi jednakosti		
	Multietničko društvo			Etničke manjine		
Društveno uključ enje	Učešće	Društveno učešće	Učešće	Učešće	Učešće	Društvena kohezija

	Politički diverzitet		Žrtvovanje			
Obrazovanje	Obrazovanje		Obrazovanje	Obrazovanje	Obrazovanje	Obrazovanje
Zdravlje	Zdravlje i briga o zdravlju	Zdravlje	Zdravlje	Bolest	Zdravlje	Zdravlje
Stanovanje	Stanovanje	Stanovanje	Stanovanje		Stanovanje	Stanovanje
				Društvene mreže	Struktura zajednice	
	Slobodno vreme	Aktivnosti u slobodno vreme	Slobodno vreme	Stil života	Slobodno vreme	
		Sportske aktivnosti				
		Odmor		Razvoj kooperacije		
	Mediji i kultura			Kulturno bogatstvo		
				Pristup informacijama	Korišćenje medija	
Kriminal	Kriminal i pravda					Kriminal
				Instrument politike zaštite životne sredine	Životna sredina	Životna sredina
Klimatske promene				Klimatske promene		
Kvalitet vazduha				Smanjivanje ozonskog omotača		
Ulični saobraćaj				Biodiverzitet		
Kvalitet vode u rekama				Toksična zagađenja		
Divljina				Eutrofikacija		
Korišćenje zemljišta				Kiselost zemljišta		
Otpad				Prirodni resursi		
Korišćenje zemljišta						
Otpad						

Izvor: Vesin P., Bizzotto G., (2011) Quality of Life in Europe, walding working paper 2011.5, [www.walding.eu](http://www.walding.eu)

Na osnovu prethodnog definisani su domeni kvaliteta i najčešće korišćeni indeksi kvaliteta života (tab. 4).

Tab. 4 Domeni kvaliteta života i veza sa indeksima kvaliteta života

Indeks ljudskog razvoja (Human Devel. Index - HDI)	Indeks kvaliteta života (Life Quality Index - LQI)	Indeks prosperiteta (Legatum Prosperity Index - LPI)	Indeks fizičkog kvaliteta života (Physical Quality of Life Index - PQLI)	Indeks ljudskog siromaštva (Human Poverty Index - HPI)
Životna očekivanja	Očekivanja u vezi zdravog rođenja		Životna očekivanja	Dug i zdrav život
			Rana smrtnost	
		Zdravlje		
		Bezbednost i sigurnost		
Naučno obrazovanje				
Obrazovanje		Obrazovanje	Naučno obrazovanje	Znanje
		Društveni kapital		
Standard Života	Realni GDP/stanovniku	Ekonomске osnove		Prikladni standard života
		Preduzetništvo i inovacije		
		Uprava		
		Demokratske institucije		Društvena isključivost
		Lične slobode		

Na osnovu prethodnog, Shalock (2004) je definisao ključne domene i indikatore kvaliteta života (tab. 5).

Tab. 5 Ključni domeni i indikatori kvaliteta života (Shalock, 2004)

Ključni domeni QoL	Sadržaj
Materijalno blagostanje	Prihod, zapošljavanje, stanovanje
Fizičko blagostanje	Zdravlje, svakodnevni život
Lični razvoj	Obrazovanje, lične kompetencije (ostvarivanje uspeha, produktivnost rada)
Emotivno blagostanje	Zadovoljstvo, uživanje, samoostvarenje, bez stresa
Samo-određenje	Odmor, autonomija, ciljevi i lične vrednosti, izbori
Međupersonalne relacije	Integracija (društvene mreže, društveni kontakti), relacije (porodične, prijatelji), podrška (emotivna, fizička, finansijska)
Društveno uključivanje	Integracija zajednice i uključivanje društvene uloge i društvena podrška
Pravo	Ljudska prava (poštovanje, dostojanstvo, jednakost), Zakonska prava (državljanstvo, pristup, pravni sistem)

Na ovim osnovama razvijeni su različiti modeli kvaliteta života, primereni različitim namenama u praksi.

### 3. KVALITET ŽIVOTA U RURALNIM SREDINAMA

Prema istraživanju Grieve J. i Weinspach U. (2010) ruralna sredina se različito definiše, ali uključuje odrednice bogatstva ruralne sredine (prirodna i kulturna), što je prikazano na sl. 1.



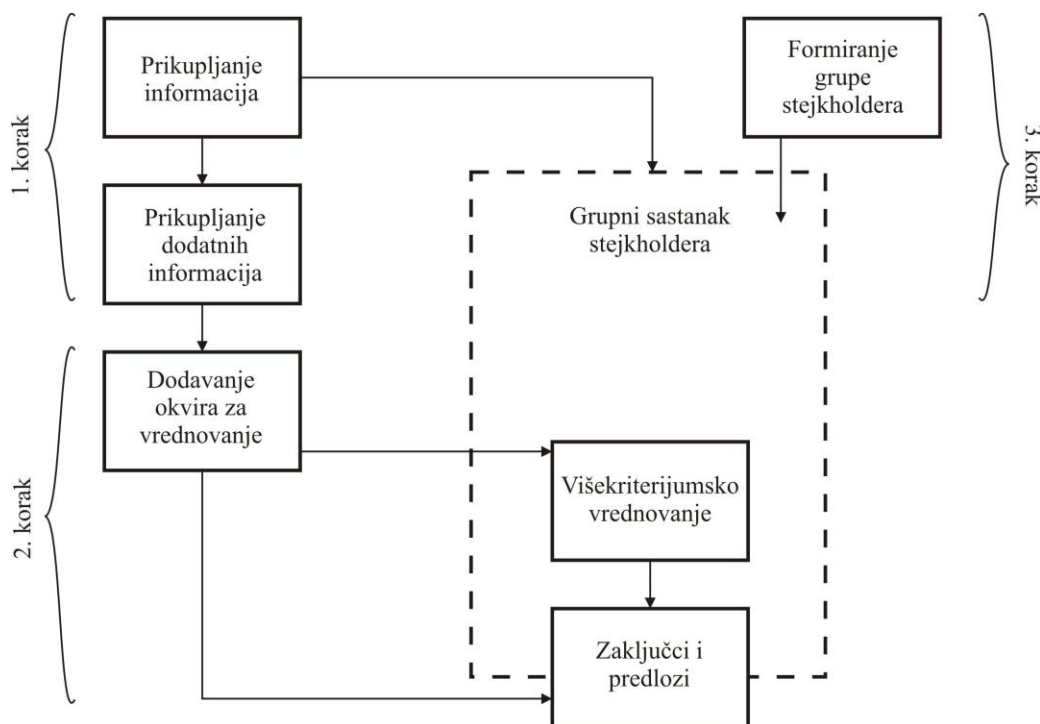
Sl. 1 Liderstvo i QoL u ruralnim sredinama

Prema programu za razvoj ruralnih sredina, prema EC No. 1698/2005 utvrđeni su sledeći ciljevi:

- unapređenje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva,
- unapređenje zaštite životne sredine i okruženje,

- ohrabrivanje diversifikaciju ruralne ekonomije i
- unapređenje kvaliteta života u ruralnim sredinama.

Na ovim osnovama razvijen je model u tri koraka za vrednovanje uticaja mera kvaliteta života i lidera u razvoju ruralnih oblasti (sl. 2).



Sl. 2 Proces vrednovanja uticaja mera QoL i lidera u razvoju ruralnih oblasti

U ovom postupku se definišu sedam osa i to: (1) pristup infrastrukturi kvaliteta života na radnom mestu, (2) ljudski kapital i društveno-ekonomске performanse, (3) blagostanje u vezi okolne, (4) kulturni kapital, (5) društveni kapital, (6) uprava na više nivoa, i (7) lokalna uprava. Svaki od navedenih indikatora ima strukturu, koja se utvrđuje na osnovu početnih referentnih EU direktiva i specifikacija.

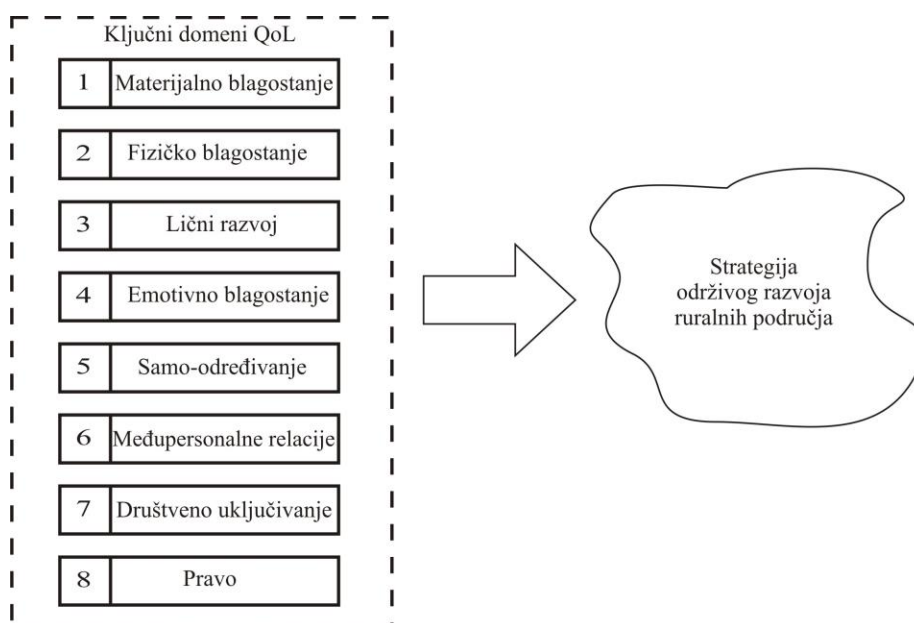
#### 4. MERENJE KVALITETA ŽIVOTA U DOMAĆIM RURALNIM SREDINAMA

Na osnovu analize popunjenih upitnika u jednoj nedovoljno razvijenoj u ruralnoj sredini (opštini) su ukupno oko 9000 stanovnika, utvrđeni su sledeći polazni podaci:

- broj stanovnika do 18 godina starosti - 16%,
- broj novorođenih – 40,

- broj umrlih – 222,
- nivo BDP/stanovnika – 46.000 din.,
- prosečna neto plata u opštini – 28.000 din.,
- dugovi domaćinstva – 30% od prihoda,
- životni prostor – 50-100 m<sup>2</sup>/stanovniku,
- procenat nezaposlenih – 14%,
- procenat nepismenih – 4,5%,
- procenat visoko obrazovanih – 4,1%,
- izdvajanje za obrazovanje – 6.500 din/stanovniku,
- izdvajanje iz opštinskog budžeta za zdravstvo – 550din/stanovniku,
- bezbednost stanovnika – opština,
- izdvajanje iz budžeta za rekreaciju, kulturu i religiju – 1.503 din/stanovniku,
- zadovoljstvo postojećom infrastrukturom – pretežno delimično zadovoljava,
- kvalitet opštinskih usluga – dobar,
- zadovoljstvo kulturnim sadržajima – nezadovoljava.

Već ovi prvi rezultati istraživanja ukazuju da se analiza kvaliteta života može koristiti kao osnova za strategiju održivog razvoja ruralnih područja (sl.3).



Sl. 3 Od indikatora QoL-a do strategije održivog razvoja ruralnih područja

## 5. UMEŠTO ZAKLJUČKA

Vrednost indikatora kvaliteta života se može iskoristiti za ohrabrivanje diversifikacije ekonomskih aktivnosti i to:

- ne-poljoprivrednih aktivnosti,
- podrška razvoju poslovnih aktivnosti (preduzetništva),
- aktivnosti u oblasti turizma,
- osnovne usluge za privredu i stanovištvo,
- obnavljanje i razvoj seoskih zajednica,
- konzervacija i nadgledanje ruralnog bogatstva,
- pružanje obuke i davanje informacija,

- sticanje i zadržavanje neophodnih znanja za pripremu i primenu strategije lokalnog ekonomskog razvoja (LER-a),
- razvoj i primena projekata baziranih na strategiji LER-a, itd.

U narednom periodu može se očekivati značajan porast broja istraživanja QoL i utvrđivanje strategije razvoja ruralnih opština u uslovima ograničenih resursa. Ovaj rad je jedan od prvih, sa naglaskom na metodologiji i prvim sagledavanjima stanja QoL.

Literatura

1. Rapley M., (2003), *Quality of life research: a critical introduction*, Sage, London.
2. Shalock R. L. (2004) The concept of quality of life: what we know and do not know, *Journal of Intellectual Disability Research*, 48 (3), 203-216
3. Grieve J., Weinspach U., (2010) Capturing impacts of Leader and measures to improve Quality of Life in rural areas, *European Evaluation Network for Rural Development, European Communities*
4. Sharpe i Smith, (2005), *Measuring the impact of research on well-being: A survey of indicators of well-being*, Ottawa: Centre for the Study of Leaving Standards (CSLC).
5. Vesan P., Bizzotto G., (2011) *Quality of Life in Europe: Conceptual approaches and empirical definitions*, *Walding Project, SSH-CT-2009-244597*